

Fra Grundtvig-Litteraturen

The Americanization of the Danish Lutheran Churches in America
by Paul C. Nyholm, Ph. D. Professor of Church History Wartburg Theological
Seminary, Dubuque, Iowa.

A study in immigrant history.

Det er et stort og meget dygtigt Arbejde Prof. Nyholm her har udført om Amerikaniseringen af de to danske Kirkesamfund i Amerika. Det er gjort med stor Grundighed paa Grundlag af en Mængde Kildeskrifter af den mest forskellige Art, hvortil der henvises gennem et udførligt Noteapparat for hvert af Bogens 9 Kapitler. Desuden er der Rækker af Tabeller og Statistikker, anvendt paa forskellige Omraader, altsammen Udtryk for, at den foreliggende Bog er Resultatet af mange Aars flittigt Arbejde, som er udført samtidig med, at Forfatteren var Præst i forskellige Menigheder eller Lærer i danske eller amerikanske Præsteskoler. Bogen er udgivet af Institut for dansk Kirkehistorie, under Prof. Hal Kochs Ledelse, men trykt af Augsburg Publishing House i Minneapolis. I Fortalen giver Prof. Nyholm Oplysninger om sig selv og sit Formaal med det aarelange Arbejde, der er nedlagt i Bogen.

I det indledende Kapitel kommer han ind paa den Proces, der ligger i Ordet Amerikanisering, og dér kan han tale ud af egen Erfaring. Det gik ham, som det er gaaet saa mange af os andre der kom derover, at det nye, det frie og friske, det store og det stærke greb os paa forskellig Maade, selv om det ikke altsammen tiltalte os; man kunde faa en Følelse af at Amerika er »Pionér i Størrelse, men ikke i Storhed«. Det kan desuden være svært at sige, hvad Begrebet Amerika staar for; det er nemlig sammensat af mange forskellige Bestanddele og er endnu ufærdigt, selv om det er blevet stærkt udviklet i Løbet af indeværende Aarhundrede. Spørgsmaalet om Amerikanisering optager dog ikke blot Indvandrerne, men ogsaa betydelige Mænd blandt de indfødte, fra hvem der foreligger adskillige Udtalelser om, at Tilslutningen til det nye Samfund skal ikke ske for hurtigt, men det maa have sin Tid, for ikke at koste Indvandrerer for meget af hans medfødte Selv. At han lærer det engelske Sprog er en Selvfølge, en Nødvendighed, men ikke at han forsømmer eller glemmer sit Modersmaal; for Sproget er jo Udtryk for hvad der bor i Sindet. Mange Emigranter, ogsaa danske, er i Løbet af faa Aar blevet prægede af, at de havde forsømt det medfødte i dem, og det nye, de vilde tilegne sig, var ikke blevet deres eget, men noget udvendigt eller tillært. Det er for mange en farlig og vanskelig Overgangstid.

Det var spredte og famlende Forsøg, hvormed de første danske Emigrantmenigheder opstod omkring 1870, men med den stærke Indvandring blev der snart flere, saa allerede 1871 dannedes den første Sammenslutning af danske

Menigheder i Amerika. Kirkefolket derovre var et Uddrag af Kirkefolket i Danmark, men Fordrageligheden mellem de forskellige Afskygninger var paa Grund af Frikirkeforholdene meget mindre end herhjemme, saa 1894 maatte Bruddet indtræde mellem grundtvigske og indre-missionske Kredse. Det var Præsterne, som stærkest følte Modsætningen baade i theologiske Spørgsmaal og i Livssyn, hos Lægfolket var det i Reglen ikke saa udpræget, hvad Prof. Nyholm ogsaa bemærker (S. 80). Men for alle sine Medlemmer fik de danske Kirker overordentlig stor Betydning ved at møde dem som noget hjemligt i de fremmede Omgivelser, forkynde Kristendommens Livsindhold paa Dansk og give dem dansk Salmesang. Og dog var det næsten overalt kun et afgjort Mindretal af Danske, der fandt Vej til de danske Kirker og følte sig hjemme i dem.

Det var forskellige Strømninger der gjorde sig gældende. Man følte sig knyttet til Kirken derhjemme og trængte til den, som det saa smukt kom frem i en Anmodning til Udvalget for dansk-amerikansk Mission fra en stor Kreds af danske Familier i Greenville, Mich., hvor man bad om at en god kristen Mand maatte blive sendt over til dem for at blive deres Præst. (S. 82). Men Amerikas Indflydelse mærkedes ved Ordningen af Menigheden under en Kirkebestyrelse med Præsten i Spidsen, dog havde man ikke Brug for nogen Biskop. I Frikirken faar Præsten som Regel mere direkte Forbindelse med Menighedens Medlemmer, dermed ogsaa større Indflydelse, hvis han er den rette Mand paa sin Plads. Og skal der naas et større Maal end det sædvanlige Arbejde kræver det, at Medlemmerne efter Evne tager aktiv Del deri. Allerede 1873 hørtes der Udtalelser om, at det engelske Sprog burde have Indpas, for at Menighedens Medlemmer kunde faa Tilknytning til Omgivelserne, mens Kirken paa samme Tid tydeligt var en Bevarer af dansk Sprog og Sindelag.

Forfatteren skildrer Udviklingen i de to Kirkesamfund. Han tilhørte selv den forenede Kirke (Indre-Missions), men er upartisk i Bedømmelsen af dem. I den danske (grundtvigske) Kirke gik Bestræbelsen ud paa at bevare Sprog og dansk Aandsliv sammen med Kirken. Derefter oprettede man danske Lørdagsskoler (Lørdag er Fridag i den amerikanske Skole), nogle Steder enddog danske Hverdagsskoler, 1878 begyndte dansk Højskole i Elkhorn, Iowa, senere fulgte andre efter i Tyler, Minn., og Nysted, Nebr., en kortere Tid ogsaa i Ashland, Mich., og naturligvis danske Søndagsskoler. Der oprettedes danske Kolonier i Tyler, Minn., Dannevang, Texas, i Askov, Minn., i Dagmar, Montana, og sidst i Solvang, Calif., 1911. Formaalet var at samle nye Indvandrere og ensomme danske Familier til at bo i hinandens Nærhed og derved saa meget bedre bevare dansk Sprog og Kultur, og det har overalt vist sig gavnligt. Prof. Nyholm siger, at Grundlaget for alt dette var et optimistisk Syn paa en dansk Fremtid i Amerika, og det er sandt: vi fastholdt et lyst Syn paa Fremtiden og arbejdede for det.

I den forenede Kirke gik det anderledes. Dansk Sprog blev brugt som det naturlige Udtryk for dansk Kristendom, men forholdsvis hurtigt kom Engelsk med, først i Søndagsskolen, saa i Ungdomsforeninger og sidst i Gudstjenesten. To Højskoler opstod, men med praktiske Formaal. Det er mærkeligt at se, hvordan Udviklingen blev den samme, uagtet den gik ad forskellige Veje: Amerikansk fødte og amerikansk uddannede Præster afløste de danske Pionértyper, engelsk Salmebog og Ritual kom til, engelske Bøger til Brug i Søndags-

skolen; det var altsammen Amerikas Indflydelse, der gjorde sig gældende, dog stærkere i den forenede Kirke end i den danske. Dog opgav denne sit danske Navn 1953 og antog i Stedet for Betegnelsen amerikansk luthersk, ret intetsigende Benævnelse mellem de mange andre amerikansk lutherske Kirkesamfund.

Under første Verdenskrig overførtes Uvillien mod Tysk paa alle andre fremmede Sprog, og Udtrykket Bindestrags-Amerikanere kom frem, nærmest i nedsettende Betydning. Guvernøren i Nebraska gik enddog saa vidt, at han forbød Gudstjenester paa ikke-amerikanske Sprog. Dertil gav Pastor Rodholm, uddannet i Amerika og Forstander for den danske Kirkes Ungdomsskole i Des Moines, Iowa, ham et kraftigt Svar, at han agtede ikke at være lydige med den Forordning. Ogsaa fra amerikansk Side kom der Indsigelse mod denne Overdrivelse, men Amerikaniseringen havde alligevel vundet stærkt frem.

Det har stadig fortsat sig ogsaa under og efter 2den Verdenskrig, saa Resultatet blev, at 1961 sluttede den forenede Kirke sig sammen med andre lutherske Kirker til dels af norsk Oprindelse til et stort luthersk Kirkesamfund, og i 1962 gik den fhv. danske Kirke ind i en Sammenslutning med svenske, finske, tyske og amerikanske Lutheranere. De to nye Kirkesamfund har godt 6 Millioner Medlemmer og vil sikkert blive en Bestyrkelse af Lutherdommen i Verden.

Ogsaa udenfor Kirkerne er der foregaaet en lignende Udvikling. Der blev skrevet meget paa Dansk derovre, baade personlige Erindringer og Kirkesamfundenes Aarsberetninger, senere blev det Jubilæumsskrifter for 50 eller 75 Aars Bestaaen. Biblioteker og Arkiver i Des Moines, Iowa, og i Blair, Nebr., indeholder uerstattelige Oplysninger om Kirker, Menigheder og Danskes Liv og Færd i de to første Generationer af Indvandrere, ligesom Udvandrer-Arkivet i Aalborg har sin Part deraf. Det er nærmest beundringsværdigt hvad Pionértidens Præster, især indenfor den danske Kirke, har bevaret for Eftertiden af Optegnelser. De levede i meget smaa Kaar, og de var jævne Folk, alt andet end litterært uddannede. Men naar der var brug for det, har de ved deres Lejlighedsskrifter eller personlige Erindringer bevaret meget af stor Værdi for Eftertiden.

Et Væld af Sangbøger saa Lyset derovre, med gode Sange af danske Præster som Adam Dan, F. L. Grundtvig, Kristian Østergaard o. fl.; de findes i 14 forskellige Udgaver, et Vidnesbyrd om hvad Sangen har betydet for Udvandrerne. Mange af Sangene herfra er i engelsk Oversættelse samlede i Bogen »A World of Song«, som stadig trykkes paany og har fundet Indpas i rent amerikanske Kredse. En enkelt dansk Sang af Kr. Østergaard har paa Engelsk fundet Vej over til Indien og synges nu paa de Indfødtes Sprog i Indien, Kina og Japan. Ogsaa mange af Grundtvigs Salmer er oversatte til Engelsk af Præsterne Rodholm, Aaberg og Poulsen, og enkelte af dem er taget med i de nye amerikanske Salmebøger.

Indenfor Pressen har det samme fundet Sted. Allerede 1872 udkom Kirkebladet »Kirkelig Samler«, der fortsættes i over 60 Aar, og af Ugeblade kom i 1881 »Dannevirke«, udgivet af den gæve Sønderjyde Martin Holst, som i over 50 Aar var Budbringer til mangfoldige danske Hjem derovre; i den forenede Kirke var det »Danskeren« fra Blair. Disse Blade er nu forsvundne uden at være afløst af tilsvarende engelske Udgaver. Ogsaa Julelitteratur har der været;

adskilligt kom som Børneblade, men mest udbredt var »Julegranen«, der fra 1906 udgik fra den danske Boghandel i Ceder Falls, Iowa, og bestod i mere end 50 Aar med stadige Bidrag af mange forskellige, der alle skrev af idéelle Grunde uden noget Honorar.

Fra Bøgenes Verden er der Grund til at huske Mænd som Jacob Riis og Bibliotekar I. C. Bay i Chicago; uden at tilhøre nogen Kirke eller Forening blev denne med Tiden »the grand old man« for alle Danske i Amerika lige til han næsten var 90; han døde 1962. En anden kendt Forfatter var Carl Hansen i Tyler, Apoteker og Bestyrer af en lille Telefoncentral i den danske Koloni dér. Hans Skildringer af jævne Udvandrere i deres daglige Liv og Færd er baade medfølende og humoristiske. Præsten Kr. Østergaard var fra sin Ungdom en meget belæst Mand, og han har foruden sine Digte udgivet flere Bind Fortællinger om Udvandrere. Af de mange Pressens Folk kan nævnes Georg Strandvold, der fra Aarhundredets Begyndelse anvendte sit journalistiske Talent i danske og norske Blade.

Det er et meget indgaaende Arbejde, Prof. Nyholm her har udført, af stor Værdi for enhver, som har Interesse for dansk Kirke- og Kulturliv blandt Udvandrerne i Amerika. Det er fortalt paa letlæseligt og godt engelsk Sprog, og det bør saa meget mere paaskønnes, som det store Arbejde er gjort af ren og skær Interesse for Emnet.

Det er ikke de to Kirkesamfunds Historie, som her foreligger; den burde skrives, medens Tiden endnu er dertil og Materialet er til at faa Adgang til; det bør foretages af Folk, der har haft nær Forbindelse med Pionértiden derovre. Man maa ønske, at Prof. Nyholm vilde slaa sig sammen med Pastor Enok Mortensen i Des Moines, Iowa, den fhv. danske Kirkes Historiker; det vilde sikkert blive et udmærket Resultat, der fremkom af disse to Mænds Samarbejde.

Den foreliggende Bog giver os et varigt Indtryk af, at de to danske Kirkesamfund – i Lighed med andre Emigrantkirker – har haft stor Værdi for Amerika. For de har ydet et væsentligt Bidrag til at de mange Udvandrere fik Tid til i de fremmede Omgivelser at bevare og hævde deres medfødte Karaktertræk, saa de derved fik mere Værdi som amerikanske Borgere i det Land, de havde valgt som deres nye Hjemland.

M. F. Blichfeld.